

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ КАРПАТСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА

Навчально-науковий Юридичний інститут

Кафедра конституційного, міжнародного та адміністративного права

ЗІНИЧ ЛЮБОМИР ВАСИЛЬОВИЧ

ДЕРЖАВНЕ ПРАВО ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН
(англійською мовою)

(методичні вказівки для самостійної роботи студентів денної форми
навчання)

Спеціальність 081 Право
ОПП «Міжнародне і європейське право»

Івано-Франківськ, 2025

Затверджено на засіданні кафедри конституційного, міжнародного та адміністративного права Навчально-наукового юридичного інституту Карпатського національного університету імені Василя Стефаника
Протокол № ____ від « ____ » _____ 202_

Схвалено на засіданні науково-методичної ради Навчально-наукового юридичного інституту Карпатського національного університету імені Василя Стефаника
Протокол № ____ від « ____ » _____ 2025

Зінич Л.В. Державне право зарубіжних країн: методичні вказівки для самостійної роботи (студентів денної форми навчання). Івано-Франківськ: навчально-науковий юридичний інститут Карпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2025. 21 с.

Методичні вказівки розроблені на основі навчального плану Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника і призначені для підготовки до самостійної роботи студентів денної форми навчання напряму підготовки «Право», ОПП «Міжнародне і європейське право».

Методична розробка включає загальні вказівки та рекомендації для підготовки по кожній темі навчальної дисципліни, літературу та нормативно-правові акти, контрольні питання, що забезпечують поглиблений аналіз та вивчення навчальної дисципліни «Державне право зарубіжних країн»

Посібник призначений для студентів, аспірантів, викладачів

ББК 67.9 (4УКР)307я73

© Зінич Л.В., 2025

© арпатський національний університет ім. Василя Стефаника, 2025

Зміст

Вступ	6
Перелік тем винесених для самостійної роботи студентів	8

Вступ

Метою дисципліни «Державне право зарубіжних країн» є формування у студентів цілісного уявлення про міжнародне та національне право як особливі системи права; надання необхідних знань національних і міжнародно-правових актів, умінь та навичок правильного їх застосування; формування вмінь і навичок роботи з нормативно-правовими документами, їх грамотну класифікацію, вміння правильно використовувати юридичні терміни; формування наукового світогляду; визначення проблем, що виникають при його застосуванні та шляхи їх усунення.

Таким чином, метою навчальної дисципліни є аналіз та вивчення принципів та норм, які регулюють внутрішню структуру держав, історичні передумови сучасних державотворчих процесів.

Завдання навчальної дисципліни «Державне право зарубіжних країн» полягає в системному і комплексному підході до вивчення суті і змісту внутрішньо-правових явищ, визначення їх ролі і місця в системі сучасних міжнародних відносин.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Державне право зарубіжних країн» є:

- опанування студентами теоретичною і нормативною базою внутрішньо державного устрою країн з різних правових систем;
- вміння застосовувати на практиці теоретичні знання з міжнародно-правових питань, що постають у сфері сучасних міжнародних відносин;
- засвоєння студентами концептуальних основ походження та сутності державотворчих процесів, особливостей формування органів державної влади;
- вивчення політичних систем, політичних устроїв;
- дослідження співвідношення міжнародного публічного та національного права;
- формуванні у студентів розуміння ролі та повноважень парламентів, глав держав та урядів, судових систем;
- дослідження особливостей та специфіки конституційного права різних країн.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- особливості предмета сучасного державного права зарубіжних країн;

- місце міжнародно-правових норм у системі нормативного регулювання;
- особливості створення та формування конституцій держав та конституційного контролю;
- співвідношення міжнародного і національного права;
- особливості конституційного права країн із різних правових систем ;
- особливості конституційно-правового статусу людини та громадянина;
- універсальні повноваження урядів, парламентів та глав держав;
- форми правління держав та форми територіального устрою.

вміти:

- користуватися міжнародно-правовими актами та національними актами відповідних держав;
- розмежовувати форми правління держав та форми територіального устрою, як на сьогодні існують в різних країнах;
- застосовувати положення положення конституції України та інших країн та вміти здійснювати порівняльно-правовий аналіз їх положень;
- тлумачити норми національних нормативних актів щодо особливостей формування гілок влади в різних країнах світу;
- оцінювати національне законодавство з точки зору його відповідності сучасному міжнародному праву.

Тема № 1

Державне (конституційне) право як галузь права, державне право зарубіжних країн як наука і навчальна дисципліна

При підготовці до даної теми слід проаналізувати конституційне право як галузь національного права в зарубіжних країнах, визначити місце та роль конституційного права в національних системах права, розкрити предмет і методгалузї конституційного права.

Окрім того варто проаналізувати систему конституційного права та її складові. А саме: принципи конституційного права, інститути конституційного права, норми конституційного права та їх специфіку. Розкрити особливості структурної будови норми конституційного права. Надати класифікацію конституційно-правових норм та дослідити джерела конституційного права в зарубіжних країнах: надати поняття та класифікацію.

***Ключові терміни та поняття:** навчальна дисципліна, конституційне право, предмет, метод, суб'єкти, конституційно-правові відносини, джерела права, норми, неформалізовані джерела права, формалізовані джерела права*

Питання для самопідготовки

1. Конституційне право зарубіжних країн як галузь права, юридична наука і навчальна дисципліна.
2. Предмет конституційного права зарубіжних країн. Конституційно-правові відносини і суб'єкти конституційно-правових відносин в зарубіжних країнах.
3. Джерела конституційного права зарубіжних країн, їх класифікація
4. Метод конституційно-правового регулювання в досліджуваних країнах. його особливості. Види конституційно-правових норм.
5. Основні тенденції розвитку конституційного права зарубіжних країн. Чинники, що визначають розвиток конституційного права.

Контрольні питання

1. Які функції виконує конституційне право зарубіжних країн як галузь права?
2. Які функції виконує конституційне право зарубіжних країн юридична наука?
3. Які функції виконує конституційне право зарубіжних країн навчальна дисципліна?
4. Який предмет конституційного права зарубіжних країн.
5. Що таке норми конституційного права зарубіжних країн?

6. Які є суб'єкти конституційного права зарубіжних країн?
7. В чому полягають особливості конституційно-правової відповідальності?
8. Які ви знаєте формалізовані джерела конституційного права зарубіжних країн?
9. Які ви знаєте неформалізовані джерела конституційного права зарубіжних країн?
10. Які задачі виконує конституційне право зарубіжних країн?

Рекомендована література:

1. Конституційне право зарубіжних країн : підручник Н.В. Мішина, В.О. Міхальов, В.О. Куранін та ін. ; за ред. Н.В. Мішиної, В.О. Міхальова. – Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. 644 с.
2. Конституційне законодавство зарубіжних країн: хрес- томатія: упоряд. В. О. Ріяка, К. О. Закоморна. – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 384 с.
3. Конституції зарубіжних країн: навч. посіб. авт.-упоряд. В. О. Сьєогін, Ю. М. Коломієць, О. В. Марцеляк; за заг. ред. В. О. Сьєогіна. Х.: ФІНН, 2009. 664 с.
4. Конституційне право зарубіжних країн: навч. посіб. М. С. Горшеньова, К. О. Закоморна, В. О. Ріяка та ін.; за заг. ред. В. О. Ріяки. – 2-е вид., доповн. і переробл. К.: Юрінком Інтер, 2007. – 544 с.

Тема №2

Сучасні моделі конституцій

Конституція є стрижнем правової системи будьякої демократичної держави. Прогресивні ідеї конституціоналізму як політичної системи, що спирається на конституцію, зародилися за умов феодалізму і були альтернативою необмеженому правлінню монархів.

Появу перших конституцій спричинили буржуазні революції і повалення феодалізму. Вони були покликані юридично оформити перемогу буржуазії і закріпити основи нової соціально-економічної та політичної організації суспільства. З часів прийняття перших конституцій і донині зарубіжні конституції еволюціонували в бік демократизації конституційного матеріалу і ускладнення обсягу конституційного регулювання. Студенти повинні ознайомитись із видами конституцій, вміти їх розрізняти, знати процедуру прийняття конституцій та внесення до них поправок.

Ключові терміни та поняття: *конституція, конституційне регулювання,*

конституційний контроль, преамбула, об'єкти контролю, політичний контроль, внесення змін, структура, неконституційність акта, фактичні конституції, функції конституцій.

Питання для самопідготовки

1. Конституції зарубіжних країн: поняття, суть, види. Основні риси і особливості конституцій зарубіжних країн.
2. Прийняття конституцій, внесення змін і доповнень.
3. Конституційні основи соціальної, економічної і політичної організації суспільства.
4. Терміни “контроль” і “нагляд”. Неконституційність акта.
5. Судові і квазісудові органи. Політичний контроль.

Контрольні питання

1. В чому особливості розвитку конституціоналізму в зарубіжних країнах?
2. Які особливості конституціоналізму?
3. Які ви знаєте види конституцій в зарубіжних країнах?
4. Який порядок конституцій?
5. Який порядок скасування конституцій?
6. Що таке постійна конституція?
7. Яка форма конституцій?
8. Які складові структури конституцій?
9. Чим відрізняється поняття “контроль” від поняття “нагляд”?
10. Які ви знаєте види конституційного контролю?
11. Які квазісудові органи мають право здійснювати конституційний контроль?
12. Які об'єкти конституційного регулювання?
13. Дайте приклад неписаної конституції.

Рекомендована література:

1. Конституційно-правовий статус омбудсмена з питань міграції: зарубіжні моделі та перспективи запровадження в Україні: монографія О.Д. Агєєв. – Одеса: Фенікс, 2018. 248 с.
2. Конституційне право зарубіжних країн: Навчальний посібник: Альб. схем О.О.Грін. Ужгород: Видавництво ФОП Бреза А.Е., 2015. 183с.
3. Human Rights and Constitutional making. 2018 United Nations. URL: https://www.ohchr.org/Documents/Publications/ConstitutionMaking_EN.pdf(дата звернення: 18.01.2020);

4. Human Rights. Handbook for Parliamentarians N° 26. URL: <https://www.ohchr.org/Documents/Publications/HandbookParliamentarians.pdf> (дата звернення: 20.01.2020);

5. Acquisition and loss of citizenship in EU Member States Key trends and issues. Authors: Maria Margarita Mentzelopoulou and Costica Dumbrava Members' Research Service PE 625.116 – July 2018. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/625116/EPRS_BRI\(2018\)625116_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/625116/EPRS_BRI(2018)625116_EN.pdf)(дата звернення 21.01.2020).

Тема №3 **Конституційний статус людини і громадянина**

У сучасному розумінні громадянство є основним об'єктивним визначенням усталеності правового взаємозв'язку окремої особи і держави. Головна ознака громадянства – стабільний зв'язок, який не може уриватися ні через тимчасове, ні навіть через постійне проживання на території іншої держави. Права і обов'язки громадянина закріплюють, як правило, конституція і закон про громадянство країни. Громадянство встановлює стійкий правовий зв'язок людини зі своєю державою, який зумовлює їх взаємні права та обов'язки згідно з національним правом країни і міжнародним правом.

Громадянство офіційно визнає правову належність особи до певної держави, звідси й впливає обов'язок держави забезпечувати й охороняти права кожного громадянина як на національній території, так і за її межами. У свою чергу, громадянин зобов'язаний додержуватися законів держави і виконувати обов'язки, встановлені державою.

***Ключові слова:** права людини, конституційні обов'язки, гарантії, принцип ґрунту, принцип крові, філіяція, натуралізація, національний режим, спеціальний режим, режим найбільшого сприяння, іноземці, особи без громадянства, апатриди, біпатриди.*

Питання для самопідготовки

1. Особливості правового зв'язку особи та держави в різних країнах.
2. Природно-правова теорія прав людини і громадянина та її закріплення в конституціях зарубіжних країн.
3. Становлення конституційних прав і свобод в зарубіжних країнах.
4. Конституційні моделі регламентації статусу людини і громадянина в зарубіжних країнах.
5. Особливості регулювання прав людини в діючих конституціях.

6. Особливості реалізації принципу рівноправності в ряді країн, що розвиваються.

Контрольні питання

1. Як відбувалась еволюція прав та свобод?
2. Хто виступає суб'єктами конституційних прав і свобод?
3. В чому суть природно-правової теорії прав людини і громадянина та її закріплення в конституціях зарубіжних країн?
4. Які ви знаєте конституційні моделі регламентації статусу людини і громадянина в зарубіжних країнах?
5. Перелічіть особисті і політичні права в конституціях зарубіжних країн.
6. Що таке рівноправність в конституціях зарубіжних країн?
7. Що таке трайбализм?
8. Що таке гарантії прав і свобод?
9. При яких умовах може бути обмежено права і свободи людини і громадянина?
10. Що таке дискримінація?

Рекомендована література:

1. Сьрьогіна С.Г. Форма правління: питання конституційно-правової теорії та практики: монографія С. Г. Сьрьогіна. – Х. : Право, 2011. – 768 с.
2. Поділ державної влади в умовах різних форм державного правління : монографія І. В. Процюк; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". Х. : Право, 2012. 583 с.
3. Elliot Bulmer. Constitutional Monarchs in Parliamentary Democracies International IDEA Constitution-Building Primer 7. 2017 International Institute for Democracy and Electoral Assistance (International IDEA). URL: <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/constitutional-monarchs-in-parliamentary-democracies-primer.pdf>(дата звернення: 19.01.2020);
4. Claude Lefort The concept of totalitarianism. URL: https://www.dissentmagazine.org/wp-content/files_mf/1390336709d9LeFort.pdf(дата звернення: 20.01.2020);
5. The Global State of Democracy 2019 Addressing the Ills, Reviving the Promise. URL: <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/the-global-state-of-democracy-2019.pdf> (дата звернення: 20.01.2020).

Форми держави

Під політико-територіальним устроєм слід розуміти національну територіальну організацію держави, що охоплює правове становище складових частин держави (республік, штатів, провінцій, земель, кантонів тощо) і порядок взаємовідносин між центральними та місцевими органами влади.

Політикотериторіальний устрій вивчає проблеми з питань організації території держави, її складових частин, їх правове становище, взаємовідносини між центральними й місцевими державними органами влади. При підготовці даної теми студент повинен вміти характеризувати дві основні форми політико-територіального устрою: унітарну та федеративну

***Ключові слова та поняття:** політико-територіальний устрій, територіальна автономія, унітарна держава, федерація, конфедерація, залежні території, суб'єкти федерації, форма правління, монархія, абсолютна монархія, конституційна монархія, республіка, парламентська республіка, президентська республіка, політичний режим, демократичний режим, авторитарний режим, тоталітаризм.*

Питання для самопідготовки

1. Чинники, що визначають політико-територіальний устрій, його основні форми.
2. Тенденції розвитку сучасного унітаризму.
3. Сучасні тенденції розвитку федералізму. Теорії федералізму.
4. Демократичний режим, його загальні риси й особливості в окремих країнах.
5. Надзвичайний стан та його види.
6. Відмінність неофашистських режимів від “класичного” фашизму.
7. Тоталітаризм

Контрольні питання

1. Що таке політико-територіальний устрій?
2. Що таке спеціальний адміністративно-територіальний поділ?
3. Як розподіляються компетенції між федерацією та суб'єктами федерації?
4. Які ви знаєте теорії федералізму?
5. Що таке форма правління?
6. Що таке виборна монархія?
7. Дайте визначення поняття політичного режиму?
8. Які ознаки демократичного режиму?
9. Які риси авторитарного режиму?

Рекомендована література:

1. Конституційне право зарубіжних країн: Навчальний посібник: Альб. схем О.О.Грін. Ужгород: Видавництво ФОРМ Бреза А.Е., 2015. – 183с.
2. A Survey Toke S. Aidt Facundo Albornoz Esther Hauk. Foreign Influence and Domestic Policy. URL: <http://www.iae.csic.es/investigatorsMaterial/a19297130040sp70336.pdf> (дата звернення: 22.01.2020).
3. Andrew Moravcsik Taking Preferences Seriously: A Liberal Theory of International Politics. URL: <https://www.princeton.edu/~amoravcs/library/preferences.pdf> (дата звернення: 21.01.2020);
4. Sherine El Taraboulsi, -McCarthy and Barnaby Willitts-King Foreign policy and humanitarian action: an agenda for inquiry. URL: <https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/resource-documents/11125.pdf> (дата звернення: 20.01.2020);
5. Democracy Promotion: An Objective of U.S. Foreign Assistance. Congressional Research Service. URL: <https://fas.org/sgp/crs/row/R44858.pdf> (дата звернення: 20.01.2020).

Тема №5

Законодавча влада в зарубіжних країнах. Глава держави

Парламент є представницькою установою країни. Колегіальний за своєю внутрішньою структурою та принципами діяльності він представляє різноманітні групові, партійні та національні інтереси.

Представницькі установи наділені безпосередніми повноваженнями, обсяг і зміст компетенції представницької установи визначаються конституцією. Вони можуть функціонувати лише за умов демократичного режиму.

Парламент і парламентаризм є показником рівня стану демократизму в суспільстві. У країнах, де відсутня демократія, а парламент функціонує лише формально, не виконуючи належним чином своїх функцій, не формується система парламентаризму.

Істотним важелем у механізмі державного управління суспільства зарубіжних країн є глава держави. Він начебто вивершує всю систему органів влади й управління, і юридично йому в цій системі належить першорядне місце. У більшості зарубіжних країн функції глави держави доручаються одноособовому органу. Залежно від форми правління – це або президент, або

монарх. Щодо народів, які живуть у державах з монархічною формою правління, то вони називають себе підданими його величності короля, імператора, шейха і т. ін., а з республіканською – громадянами.

Винятковим є виконання функції глави держави колегіальним органом. Так, у Швейцарії функції глави держави згідно з чинною Конституцією 1999 р. виконує Федеральна рада, яка одночасно є й урядом країни.

***Ключові терміни та поняття:** парламент, виборче право, парламентські фракції, компетенції, повноваження, палати парламенту, депутат, депутатський мандат, депутатський імунітет, депутатський індемнітет, законодавчий процес, парламентські процедури, омбудсмен, глава держави, компетенція, повноваження, апарат глави держави, контрсигнатура, авторитарний режим, віце-президент, президент, імпичмент.*

Питання для самопідготовки

1. Поняття парламенту і парламентаризму. Сучасний стан зарубіжного парламентаризму.
2. Бікамералізм і його політичне обґрунтування.
3. Парламентські комісії (комітети): порядок їх формування та компетенція.
4. Керівні органи палат.
5. Парламентські фракції як один із найважливіших елементів структури парламенту. Статус опозиції.
6. Компетенція монарха в абсолютній монархії, дуалістичній і конституційній монархії.
7. Президент: правовий статус, порядок заміщення посади в президентських, парламентських і напівпрезидентських республіках.
8. Компетенція президента в різних видах республік.
9. Акти глави держави.

Контрольні питання

1. Що таке парламентські процедури?
2. Як формуються палати в двопалатному парламенті?
3. Яка структура парламенту?
4. Які функції виконують комітети та комісії парламенту?
5. Що таке депутатський мандат?
6. Що таке депутатські об'єднання та які їх функції?
7. Які органи здійснюють парламентський контроль?
8. Хто такі парламентські уповноважені?
9. Які акти видають парламенти в зарубіжних країнах?
10. Перелічіть депутатські пільги та привілеї.

11. Які загальні функції виконує глава держави?
12. Які надзвичайні повноваження покладено на главу держави?
13. Чи відрізняється компетенція глави держави залежно від форми правління? Яким чином?
14. Які акти видає глава держави?
15. Що таке контрасигнатура?
16. Які види відповідальності покладаються на главу держави?
17. Який загальний порядок престолонаслідування?

Рекомендована література:

1. Т. Задорожня Конституційно-правовий статус глави держави в Україні та зарубіжних країнах. Порівняльний аналіз. Монографія. Алерта. 2016. 552 с.
2. Белов Д.М., Бисага Ю.М. Досвід конституційно-правового регулювання інституту президента в зарубіжних країнах. Монографія. Ужгород: Ліра, 2007. 275 с.
3. Конституційне право зарубіжних країн: Навчальний посібник: Альб. схем О.О.Грін. – Ужгород: Видавництво ФОП Бреза А.Е., 2015. – 183с.
4. Handar Subhandi Bakhtiar Head of State, Head of Government and Foreign Ministers Immunity in International Law. Journal of Law, Policy and Globalization. Vol.72, 2018. URL: https://www.researchgate.net/publication/325147175_Head_of_State_Head_of_Government_and_Foreign_Ministers_Immunity_in_International_Law (дата звернення: 21.01.2020);
5. Immunities from Jurisdiction and Execution of Heads of State and of Government in International Law. URL: http://www.idi-iiil.org/app/uploads/2017/06/2001_van_02_en.pdf (дата звернення: 22.01.2020).
6. Конституційне право зарубіжних країн: Навчальний посібник: Альб. схем / О.О.Грін. – Ужгород: Видавництво ФОП Бреза А.Е., 2015. – 183с.
7. Emma Truswell and David Atkinson. SUPPORTING HEADS OF GOVERNMENT A comparison across six countries Working paper. URL: <https://www.instituteforgovernment.org.uk/sites/default/files/publications/Supporting%20Heads%20of%20Government.pdf>(дата звернення: 20.01.2020);
8. Federal Grants to State and Local Governments: A Historical Perspective on Contemporary Issues. Congressional research service. URL: <https://fas.org/sgp/crs/misc/R40638.pdf>(дата звернення: 20.01.2020);
9. The Future of Government 2030+. A Citizen Centric Perspective on New Government Models. URL:

https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC115008/futurgov_web_lq_v2.pdf(дата звернення: 21.01.2020);
10. The Instrument of Government. URL:
<https://www.riksdagen.se/globalassets/07.-dokument--lagar/the-instrument-of-government-2015.pdf>(дата звернення: 20.01.2020).

Тема №6 **Виконавча влада. Уряд**

Центральною ланкою всього державного механізму, його найважливішою складовою частиною є уряд. У зарубіжних країнах вищий орган урядової влади може мати різні найменування. Найбільш поширені такі: Рада Міністрів, Кабінет, Кабінет Міністрів, Державна рада, Федеральна рада тощо. Термін «уряд» використовується як збиральний.

Уряд у більшості зарубіжних країн здійснює загальне управління всіма справами держави, керує її внутрішньою та зовнішньою політикою. Уряд – колегіальний орган, до якого входять особи (міністри, секретарі), що очолюють державні відомства (міністерства, департаменти) з окремих галузей управління (збройні сили, фінанси, юстиція, іноземні справи тощо).

В ході підготовки даної теми студенти повинні розуміти основну суть створення такого органу влади, процес формування уряду в країнах з різними формами правління, знати повноваження, які покладаються на уряди.

***Ключові терміни та поняття:** уряд, кабінет міністрів, формування уряду, Прем'єр-Міністр, глава уряду, канцлер, повноваження уряду, урядовий апарат, державна служба, виконавча влада.*

Питання для самопідготовки

1. Поняття виконавчої влади. Політичні і адміністративні посади у вертикалі виконавчої влади.
2. Конституційний статус уряду.
3. Глава уряду в парламентарних країнах і у змішаних за формою республіках, їх фактичне і юридичне положення.
4. Урядова правотворчість: делеговане законодавство і регламентарна влада.

Контрольні питання

1. Яким чином здійснюються відносини між урядом та парламентом?
2. Що таке урядовий апарат?
3. Які основні повноваження глави уряду?

4. Що таке державна адміністрація?
5. В чому полягає політична роль уряду?
6. Як формується уряд в республіці?
7. Як формується уряд в монархії?

Рекомендована література:

1. Конституційне право зарубіжних країн: Навчальний посібник: Альб. схем О.О.Грін. – Ужгород: Видавництво ФОП Бреза А.Е., 2015. – 183с.
2. Emma Truswell and David Atkinson. SUPPORTING HEADS OF GOVERNMENT A comparison across six countries Working paper. URL: <https://www.instituteforgovernment.org.uk/sites/default/files/publications/Supporting%20Heads%20of%20Government.pdf>(дата звернення: 20.01.2020);
3. Federal Grants to State and Local Governments: A Historical Perspective on Contemporary Issues. Congressional research service. URL: <https://fas.org/sgp/crs/misc/R40638.pdf>(дата звернення: 20.01.2020);
4. The Future of Government 2030+. A Citizen Centric Perspective on New Government Models. URL: https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC115008/futurgov_web_lq_v2.pdf(дата звернення: 21.01.2020);
5. The Instrument of Government. URL: <https://www.riksdagen.se/globalassets/07.-dokument--lagar/the-instrument-of-government-2015.pdf>(дата звернення: 20.01.2020).

Тема №7

Конституційне право європейських держав (Польща, Франція, Італія)

Конституція Франції 1958 р. була підготована і прийнята в умовах гострої політичної кризи (заколот у Алжирі, неефективність парламентаризму, який встановлювався за Конституцією 1946 р., багаторазова зміна уряду, загроза війни у країнах). Проект Конституції розроблявся під керівництвом Ш. де Голля, який прагнув сильної державної (і особистої) влади.

***Ключові терміни та поняття:** політична система, конституційний розвиток, конституція, права людини і громадянина, конституція Франції, виборчий процес, виборчі округи, законодавчий процес, урядовий апарат, місцеве*

самоврядування, судова система.

Питання для самопідготовки

1. Політична роль профспілок і соціально-економічних організацій підприємців
2. Порядок виборів президента, сенаторів і депутатів.
3. Апарат Президента
4. Політико-адміністративний устрій території.
5. Місцеве управління і самоврядування. Форми контролю центру за місцевим самоврядуванням.

Контрольні питання

1. Які функції виконує посередник в уряді?
2. Який порядок виборів сенаторів?
3. Яка процедура формування уряду в Франції?
4. Які суди формують судову систему країни?
5. Яка структура Конституції 1958 року?
6. Які основні партії на сьогодні діють в Франції?

Рекомендована література:

1. Конституція Французької Республіки (прийнята на референдумі 4 жовтня 1958 р.) : станом на 30 серпня 2015 р. : пер. з фр. укладач П. В. Романюк. – Х. : Право, 2015. – 68 с.
2. Конституційне право зарубіжних країн: Навчальний посібник: Альб. схем О.О.Грін. – Ужгород: Видавництво ФОП Бреза А.Е., 2015. – 183с.
3. В.В. Схенко Дуалізм виконавчої влади як особливість політико-адміністративної системи Франції. Державне будівництво. №1/2017. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2017-1/doc/4/02.pdf>(дата звернення: 21.01.2020);
4. France 2018 Human rights report. Executive summary. URL: <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/03/France-2018-Human-Rights-Report.pdf>(дата звернення: 21.01.2020);
5. Janice Griffith The French Metropole: How it Gained Legal Status as a Metropolis. Journal of comparative urban law and policy. URL: <https://readingroom.law.gsu.edu/jculp>(дата звернення: 21.01.2020).

Тема №8

Політичні інститути і конституційне право США

На сьогодні у США існує дуалістична система, яка має багато східного з англійською: прецедентне право у взаємодії з законодавством. Право в США в цілому має структуру, аналогічну структурі загального права. Але це тільки зовнішній погляд. При досить пильному вивченні цього питання виявляються дуже суттєві відміни. Одна з таких відмін пов'язана з територіальним устроєм США. Штати, які входять до складу США, мають досить широку компетенцію, що дає їм змогу створювати своє законодавство і свою систему прецедентного права.

Інша особливість – це Конституція США, що була прийнята у 1787 р. Це одна з найдавніших діючих на цей час конституцій та одна з найбільш «жорстких»: більш ніж за 200 років до неї було внесено всього 27 поправок. У протилежність юридичній конституції існує, за виразом американських теоретиків, «жива конституція». Іншими словами, Конституція 1787 р. діє у даний час з багатьма доповненнями у вигляді судових прецедентів, законів Конгресу, актів президента.

Ключові терміни та поняття: конгрес, сенат, система “стримувань і противаг”, президент, віце-президент, федерація, федеративна держава, правовий статус штатів, конституція, конституційний розвиток, Білль про права, права людини, поправки

Питання для самопідготовки

1. Політична роль профспілок і соціально-економічних організацій підприємців в США.
2. Особливості законодавчого процесу в США.
3. Порядок формування і повноваження Верховного Суду.
4. Системи міського самоврядування.
5. Колоніальне керування і самоврядування

Контрольні питання

1. Які органи здійснюють конституційний нагляд в США?
2. В чому особливість первинних виборів в США?
3. Які основні повноваження Сенату?
4. Що таке Білль про права?
5. Яка процедура внесення змін до Конституції?
6. Які суди входять в судову систему США?
7. Як здійснюється заміщення Президента у випадку дострокового припинення повноважень?
8. Що таке федеральний округ?
9. Які є залежні території? Який їх правовий статус?

Рекомендована література:

1. The Constitution of United States of America. URL: <https://constitutioncenter.org/media/files/constitution.pdf> (дата звернення: 20.01.2020);
2. Порівняльне конституційне право: навчальний посібник. В.М. Кириченко. Центр учбової літератури. 2012. 256 с.
3. THE PRESIDENT OF THE UNITED STATES. U.S. GOVERNMENT PRINTING OFFICE WASHINGTON : SENATE CONGRESS 2d Session. 2012. URL: <https://www.congress.gov/112/cdoc/tdoc7/CDOC-112tdoc7.pdf> (дата звернення 23.01.2020).
4. History, Evolution, and Practices of the President's State of the Union Address: Frequently Asked Questions. . Congressional research service. URL: <https://fas.org/sgp/crs/misc/R44770.pdf> (дата звернення: 29.01.2020);
5. OUTLINE OF U.S. Government. URL: https://photos.state.gov/libraries/amgov/30145/publications-english/1310_Outline_of_US_Government_English_TEXT_Low_WEB.pdf (дата звернення: 20.01.2020).

Тема №9

Конституційне (державне) право Російської Федерації

Стаття 1 Конституції Російської Федерації встановлює, що Російська Федерація є федеративною державою. При цьому необхідно з'ясувати коло суб'єктів РФ, яке є доволі широким і усі суб'єкти федерації є рівноправними.

Парламент Російської Федерації - Федеральні збори - є представницьким і законодавчим органом Російської Федерації. Федеральні збори складаються з двох палат - Ради Федерації та Державної Думи. Студентам необхідно проаналізувати правовий статус та повноваження парламенту Російської Федерації.

Главою держави у Російській Федерації є Президент. Він є гарантом Конституції РФ, прав і свобод людини і громадянина.

Уряд Російської Федерації складається з Глави уряду, заступників глави уряду та федеральних міністрів. Особливу увагу варто приділити взаємовідносинам Уряду РФ з Президентом.

Ключові терміни та поняття:

Питання для самопідготовки:

1. Правовий статус особи в Росії. Права і свободи людини та громадянина та гарантії їх реалізації.
2. Виборчі права та виборча система. Референдум.
3. Конституційний Суд Російської Федерації. Вирішення питання конституційності актів виконавчої влади.
4. Федералізм. Правовий статус суб'єктів федерації.

Контрольні питання:

Рекомендована література:

1. Конституційне право зарубіжних країн : підручник Н.В. Мішина, В.О. Міхальов, В.О. Куранін та ін. ; за ред. Н.В. Мішиної, В.О. Міхальова. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. – 644 с.
2. Т. Задорожня Конституційно-правовий статус глави держави в Україні та зарубіжних країнах. Порівняльний аналіз. Монографія. Алерта. 2016. 552 с.
2. Белов Д.М., Бисага Ю.М. Досвід конституційно-правового регулювання інституту президента в зарубіжних країнах. Монографія. – Ужгород: Ліра, 2007. – 275 с.
3. Конституційне право зарубіжних країн: Навчальний посібник: Альб. схем О.О.Грін. – Ужгород: Видавництво ФОП Бреза А.Е., 2015. – 183с.
4. Acquisition and loss of citizenship in EU Member States Key trends and issues. Authors: Maria Margarita Mentzelopoulou and Costica Dumbrava Members' Research Service PE 625.116 – July 2018. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/625116/EPRS_BRI\(2018\)625116_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/625116/EPRS_BRI(2018)625116_EN.pdf)(дата звернення 21.01.2020).